

I. RECES SEJMU PIOTRKOWSKIEGO [Z 10 LUTEGO 1559 R.]

Zygmunt August etc. Oznajmujemy wszem wobec i każdemu z osobna, ktozem to wiedzieć należy, iż aczkolwiek zawždy ta Nasza wola i myśl była, abyśmy naprzędniej i napilniej pospolite dobro omyślali, znając na sobie być tę powinność tego dostojęństwa, na które Nas Pan Bóg z zezwoleniem wszech stanów wezwać i postanowić raczył, aby zewsząd pożytek pospolity przez Nas omyślan i opatrowan był. Jakożeśmy do tego czasu w niczem przykładu przodków swych nie opuścili ani żadnego omieszkania z przyczyny Naszej w powinowactwie Naszym nie uczynili. A iż k'temu na zdaniu rad Naszych koronnych radzi przestawamy, proźb też i żądliwości ktorebykolwiek słuszne a pożyteczne Rzeczypospolitej były od posłów rycerstwa koronnego nie zwykliśmy opuszczać, i owszem, do nich się przyklaniać. Mając tedy na pamięci prośby posłów koronnych, rady też i zdania panów rad Naszych na sejmie piotrkowskim roku MDLV^o uczynionych, iżby exekucya wedle praw, wolności, przywilejów i statutów koronnych była we wszystkim skutecznie od deszczki do deszczki wypełniona, jakoż to było szerzej opisano recessem Naszym przerzeczonego sejmu piotrkowskiego roku MDLV¹. O co gdyśmy potym na sejmie warszawskim roku MDLVI tak od panów rad, jako od posłów koronnych jednostajnie byli proszeni, abyśmy ku wypełnieniu tejże exekucyjej iny pewny czas złożyli, gdyż się podobna rzecz nie zdała, aby na onym warszawskim sejmie wszystkie rzeczy razem poczęte i dokonane być miały, radziśmy na to przyzwolili za miłością, którą mamy ku Rzeczypospolitej i za omyślanim pilnym rządu zgody wewnętrznej i pokoju i w pewności, to recessem warszawskim sejmu roku MDLVI złożyliśmy byli sejm w Piotrkowie na świętą Elżbietę [19 XI] roku MDLVIII. Nie chcąc już dalej tego odwoływać, ale z pany radami Naszemi na tym to piotrkowskim sejmie radzić i ty wszystkie rzeczy postanowić, ktoreby do tego czasu zatrudnienie pożytecznym rzeczom czynili i za tym szkoda i czego Panie Boże uchowaj upadek urósć mógł. Przyjachawszy potym do Piotrkowa na miejsce sejmowi naznaczone, byliśmy z dopuszczenia bożego chorobą złożeni. Za to prze cośmy byli naprzędniej sejm złożyli i czego ludzie od nas oczekawali, żadnym obyczajem konaćśmy nie mogli. A wszakże w tej chorobie złożeni będąc, za spólnym zdaniem panów rad Naszych wysadziliśmy pany radę z posły ziemskimi, żeby pod czasem choroby Naszej, prawa, przywileje koronne tym porządkiem jako w statucie wpisane stoją wejrzeli i o nich namawiali i o tych, które exekucyjej potrzebują, rozsądek czynili. Gdy potym za łaską bożą poczęliśmy ku lepszemu zdrowiu przychodzić, acz przedsię nie prawie w nim będąc w mocniem, wszakże sobie nic nie folgując usiedliśmy na tern sami i niektóre przywileje, gdy już było do nich porządkiem przyszło, uważyli i namawiali. I gdyby niektóre rzeczy ku przekazie przedsięwzięciu Naszemu nie byli, które nie miały czas straciły, bylibyśmy to za pomocą bożą bez wątpienia skończyli, cośmy byli przedsięwzięli, wedla ostatecznego recessu Warszawskiego. Albowiem w takowej wielkości ludzi, skoro ustawiczne ognie ukazowali gdzie ku wielkiemu niebezpieczeństwu praw, przywilejów od obywatelów koronnych na ten czas zniesionych, powietrze też poczęło się już było zawadzać, prze ktore nie mało ludzi z świata zeszło. A posłowie też ziemscy rzeczy niektóre ku skończeniu trudne, które się stanu duchownego i ich spraw tykali byli wtoczyli, które lepszego rozeznania i wykładu jaśniejszego i czasu przestrzenniejszego i bezpieczniejszego potrzebowali. Jakożeśmy z wolą rad Naszych takowe wszystkie rzeczy na inszy czas odłożyć musieli. Na który czas też sprawa i uspokojenie o religiej będzie mogło być od ludzi pobożnych i uczonych, którzy na to będą wysadzeni, panowie też stanu duchownego dobrowolnie chęć, staranie i pilność swą wszelaką ofiarowali tak dalece, jako możność i przystojność znosić będzie, aby różnice wszystkie, które się około religiej wszęli, byli uspokojone, gdyż z nich wszem wobec i każdemu z osobna wiele zatrudnienia, różnie i niebezpieczeństwa targania zgody wewnętrznej i miłości Rzeczypospolitej przychodzi. I aczkolwiek wszytek recess sejmu Warszawskiego [i] piotrkowskiego nie dokonaniem już był upadł i spustoszał, bo posłowie ziemscy nie skutecznego nie sprawiwszy odjechali, wszakoż My nie chcąc wczym ubliżyć użytkowi Rzeczypospolitej, a rozumiejąc, że ta sprawa, którą exekucyją zową, inszych wszystkich rzeczy dobremu postanowieniu przeszkadza i trud-

¹ Por. wyżej nr LXII, sejm walny piotrkowski 1555 r., punkt I.

nobyśmy się mieli nadziewać rządu w Koronie i zgody wewnętrznej, p[ewnie] z drogi zepchniona nie będzie, chcemy i niniejszym listem Naszym umacniamy, aby wszystko effectu recessu Warszawskiego MDLVI w tejże mocy do przyszłego sejmku którykolwiek napierwszy z radą panów rad Naszych w Koronie złożemy, był dzierżan. Dla których rzeczy większej pewności i wiary pieczęć Nasza jest przyłożona.

Dan na sejmie walnym piotrkowskim w piątek przed niedzielą pierwszą postną roku Pańskiego MDLIX [10 II 1559], Królestwa Naszego XXX°. Z rozkazaniem własnym Króla Jego Miłości.

II. MANDATUM

NE ALIQUIS E REGNO IN MILITIAM EXTERNAM PROFICISCI AUDEAT¹

[Z 26 LUTEGO 1559 R.]

Sigismundus Augustus etc. Magnifice, sincere Nobis dilecte! Cum tot undique imminent hostes finibus Nostris, eiusmodi cum quibus etiam si pacta inter Nos et dominia Nostra intercesserunt, eorum tamen fides Nobis merito suspecta esse debet, omni cura providendum esse existimamus, ut ad subitas eorum irruptiones semper parati simus. Et quoniam res eo spectant, eiusmodique sunt tempora, ut militibus opus habituri esse videamur, idcirco vigore conventus proximi Piotrcoviensis edicendum esse universis et singulis subditis Nostris, cuiuscumque status et condicionis putamus, praesentibusque edicimus, ne quis omnino e Regno Nostro in militiam externam proficisci neve milites tam pedites quam equites educere per se vel subordinatas personas sub confiscationis omnium bonorum poenis audeat. Volumus quoque atque Sinceritati tuae mandamus, ut hoc edictum Nostrum in civitatibus et oppidis iurisdictioni tuae subiectis in nundinis, foris et aliis conventibus voce praeconis publicare iubeat. Et si qui contra edictum hoc facere ausi fuerint, si nobiles sint; ad Nos deferat, plebeios vero apprehensos tamdiu vinctos detineat, donec a Nobis aliud habuerit in mandato. Secus pro gratia Nostra et sub poenis in negligentes capitaneos constitutis non facturi. Datum Cracoviae XXVI die Februarii, anno ut supra [26 II 1559]. Ad mandatum Sacrae Maiestatis Regiae proprium.

III. LITTERAE RESTIUM

A. Primae restium litterae [z 9 lutego 1559 r.]

Sigismundus Augustus Rex etc. Universis et singulis palatinis, castellanis, dignitariis, officialibus, terrigenis, nobilebus, advocatis, scultetis et civibus ceterisque cuiuscumque status, condicionis et praeeminentiae subditis Nostris bona quaecumque terrestria hereditaria et obligatoria possidentibus et ad expeditionem bellicam generalem de iure aut consuetudine Regni Nostri obligatis, sincere et fidelibus dilectis gratiam Nostram Regiam. Magnifici, generosi, nobiles et famati, sincere et fideles dilecti. In his comitiis, quae proxime Piotrcoviae habuimus, summa cura laboravimus, ut publico omnium ordinum consensu certa aliqua ratio constitui posset, qua fines Regni Nostri ab hostium vi et potentia tuti essent. Sed quum omnino nihil decerni potuerit, visum est Nobis ex senatorum Nostrorum consilio bellicam expeditionem generalem edicere ita ut edicimus praesentibus litteris, quas primarum restium vim habere volumus mandamusque vobis omnibus, ut ab equis, armis et aliis rebus, quae belli usus postulat, parati sitis, ne Nos imparatos hostis opprimat. Atque simul vobis designaverimus, sine ulla mora conveniatis, vim, si quae Regno et dominiis Nostris inferetur, propulsaturi. Interea autem iudicia exerceri volumus, quoad tertium restium litterae a Nobis missae fuerint. Praesentes autem quisque ad viciniorem suum perferendas curet, ultimus vero ad capitaneum loci remittat,

¹ Por. wyżej nr LXI, sejm walny lubelski 1554 r., punkt I: Litterae ad capitaneos de militibus extra fines Regni non emittendis.